

УДК 657.421.3

Старко І. Є.

здобувач кафедри бухгалтерського обліку

Львівська комерційна академія

МОДЕЛЮВАННЯ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

У статті запропоновано модель системи контролю нематеріальних активів та розглянуто основні її параметри. Визначено етапи проведення контролю нематеріальних активів та на основі наведеної множини елементів сформовано сіткову модель контролю нематеріальних активів суб'єкта господарювання.

Ключові слова: нематеріальні активи, контроль, етапи контролю, модель, моделювання управлінських рішень.

Постановка проблеми. У процесі організації контролю нематеріальних активів спостерігається недостатність розроблення методології контролю, процедури та технології контролю, моделей контролю та інформаційного забезпечення контролю нематеріальних активів. На сьогодні домінуючими є тенденції підвищення кількості порушень авторського та суміжних прав, тому контроль нематеріальних активів окремих суб'єктів господарювання набуває усе більшої актуалізації. Серед проблемних питань організації контролю нематеріальних активів підприємств виділяємо наступні: формування методики та організації контролю нематеріальних активів в наявності та русі, проведення інвентаризації нематеріальних активів. Особливістю контролю нематеріальних активів є перевірка об'єктів і аналіз прав, що з них випливають.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню організації, методології та моделюванню контролю нематеріальних активів присвячені праці вітчизняних науковців-теоретиків та практиків, зокрема Пантелеєв В. П. розглядає методологію внутрішньогосподарського контролю

прийняття до обліку нематеріальних активів [1]; Максимова В. Ф. подає методику проведення контролю нематеріальних активів [2]; Білозір Л. В. пропонує методику проведення інвентаризації нематеріальних активів [3]; Кантаєвою О. В., Бабіч М. І. удосконалено методику контролю ефективності використання нематеріальних активів [4]; Банасько Т. М. удосконалено методичний підхід до контролю ефективності використання нематеріальних активів, під яким розуміється перевірка економічності, продуктивності та результативності використання нематеріальних активів в діяльності підприємства [5]; Лепетан І. М. розроблено модель, що відображає основні етапи контролю операцій з нематеріальними активами [6].

Цілі статті і постановка завдання. Метою статті є моделювання ситуацій управлінських рішень та формування загальної моделі системи контролю нематеріальних активів на підприємстві. Прийняття управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів здійснюється на усіх етапах контрольного процесу. Моделювання – прийом наукового пізнання, що ґрунтується на заміні досліджуваного об'єкта на його аналог, модель, що має істотні прикмети оригіналу. Основними напрямками контролю нематеріальних активів є планування процесу контролю, організація процесу контролю, здійснення оцінки, аналіз результатів контролю та розробка регулювальних процедур.

Виклад основного матеріалу. Моделювання системи контролю нематеріальних активів здійснюється відповідно до таких параметрів:

- проблемні питання визнання обліку нематеріальних активів, цілі та завдання контролю нематеріальних активів, заходи контролю – планування;
- вибір суб'єктів контролю, формування структури персоналу із повноваженнями, обов'язками, функціями – організація;
- формування методів, інструментів контролю, здійснення перевірки документальної та фактичної – оцінка;

– узагальнення проміжних та кінцевих результатів оцінки нематеріальних активів – аналіз;

– за умов виявлених відхилень по напрямках – формування заходів усунення вказаних недоліків – регулювання.

Виходячи з наведених параметрів моделювання контролю нематеріальних активів представлено на рис. 1.

Етапами проведення контролю нематеріальних активів будуть:

– перевірка облікової політики підприємства стосовно нематеріальних активів, висновків попередніх контрольних процедур;

– перевірка наявності нематеріальних активів;

– перевірка на відповідність обліку нематеріальних активів відповідно до даних фінансової звітності;

– перевірка надходження та визнання нематеріальних активів, їх оцінки;

– перевірка амортизації нематеріальних активів;

– перевірка операцій оформлення та вибуття нематеріальних активів.

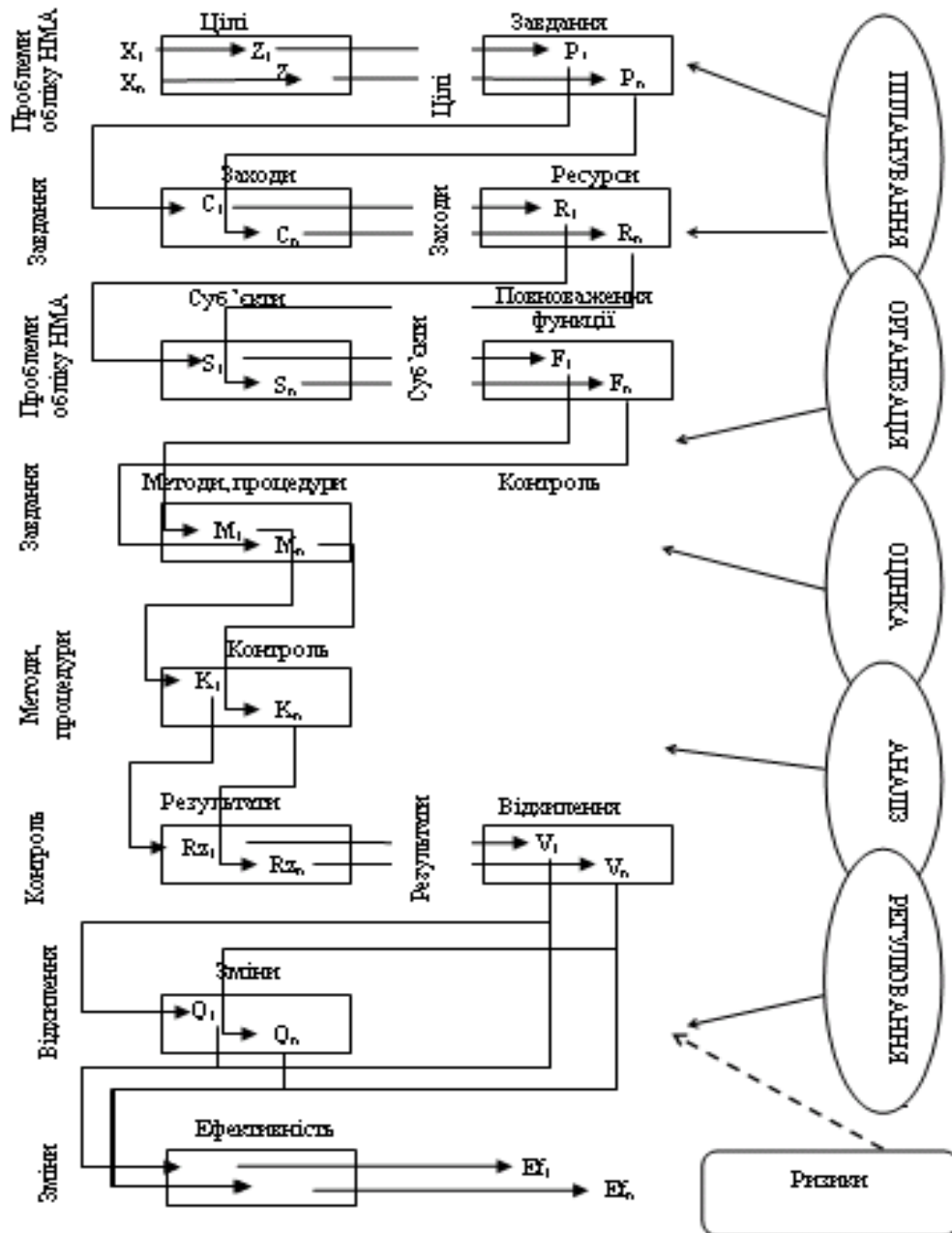

Рис. 1. Моделювання контролю нематеріальних активів

В межах визначених нами етапів проведення контролю нематеріальних активів спочатку визначаються проблеми або вузькі місця обліку нематеріальних активів, далі формуються завдання контролю, на основі завдань – заходи контролю, а на основі заходів – ресурси здійснення контролю. На основі проблем обліку нематеріальних активів також визначаються суб'єкти контролю, їх повноваження та функції. На основі завдань контролю формуються методи та процедури та здійснюється сам

контроль. Після завершення контролю визначають його результати та можливі відхилення, а на основі відхилень зміни. По завершенні визначають ефективність контролю нематеріальних активів.

У межах реалізації наведених нами етапів (елементів) контролю нематеріальних активів виділимо такі види робіт: перевірка облікової політики стосовно нематеріальних активів – А; перевірка наявності нематеріальних активів у фінансовій звітності – В; перевірка на відповідність обліку нематеріальних активів до даних фінансової звітності – С; перевірка надходження та визнання нематеріальних активів D; перевірка руху нематеріальних активів – Е; контроль операцій оцінки та переоцінки нематеріальних активів – F; перевірка амортизації нематеріальних активів – G; перевірка операцій оформлення та вибуття нематеріальних активів – H; розробка регулюючих заходів щодо усунення проблем обліку нематеріальних активів – I.

Для ефективного контролю нематеріальних активів слід сформувати множину поєднаних між собою елементів, які відображають залежність по усіх етапах робіт у процесі контролю нематеріальних активів – сіткову модель, яку наведемо на рис. 2.

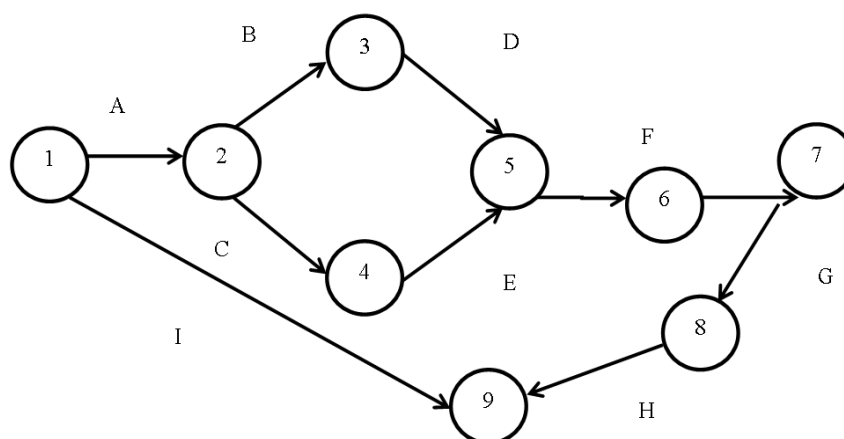

Рис. 2. Сіткова модель контролю нематеріальних активів суб'єкта господарювання

Змодельюємо ситуації управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів за умов приросту вартості нематеріальних активів (НМА) та зменшення вартості нематеріальних активів (рис. 3, 4).

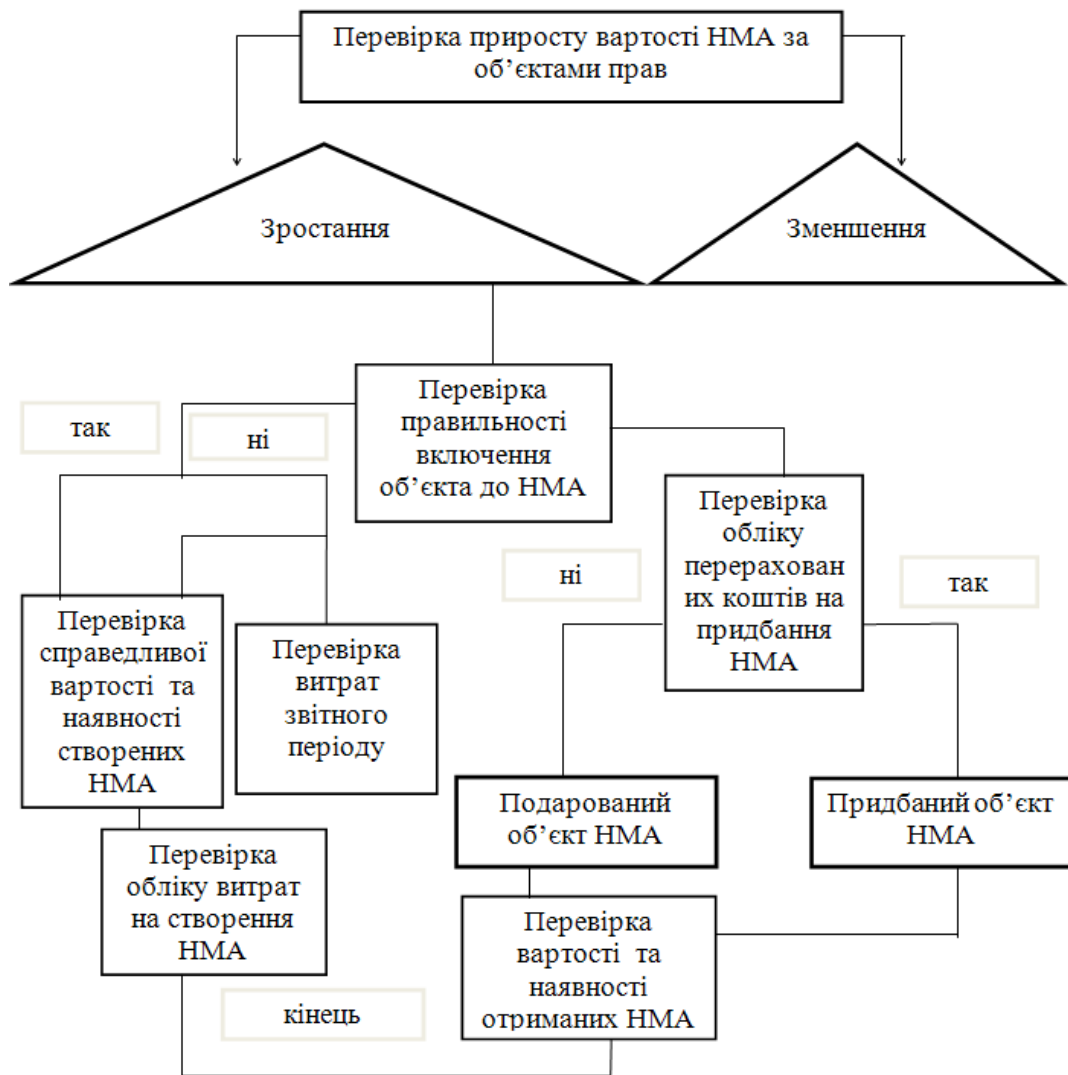

Рис. 3. Моделювання управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів (перевірка приросту вартості нематеріальних активів за об'єктами прав)

За умови зростання вартості нематеріальних активів у фінансовій звітності перевіряється правильність включення об'єктів до нематеріальних активів по критеріях П(С)БО 8. За умови придбання об'єктів нематеріальних активів контролером здійснюється перевірка обліку перерахованих коштів на придбання нематеріальних активів, а за подарований об'єкт така перевірка не здійснюється, і у кінцевому результаті здійснюється перевірка вартості та наявності отриманих нематеріальних активів. В умовах створення об'єкта нематеріальних активів самостійно підприємством, якщо об'єкт правильно зараховано до складу нематеріальних активів здійснюється перевірка справедливої вартості та наявності створених нематеріальних активів, далі

проводиться перевірка усіх складових витрат на створення об'єкта нематеріальних активів та їх обліку. Якщо об'єкт внесено до складу нематеріальних активів невірно, то додатково здійснюється перевірка витрат звітного періоду.

Моделювання управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів в умовах зменшення вартості нематеріальних активів за об'єктами прав наведено на рис. 4.

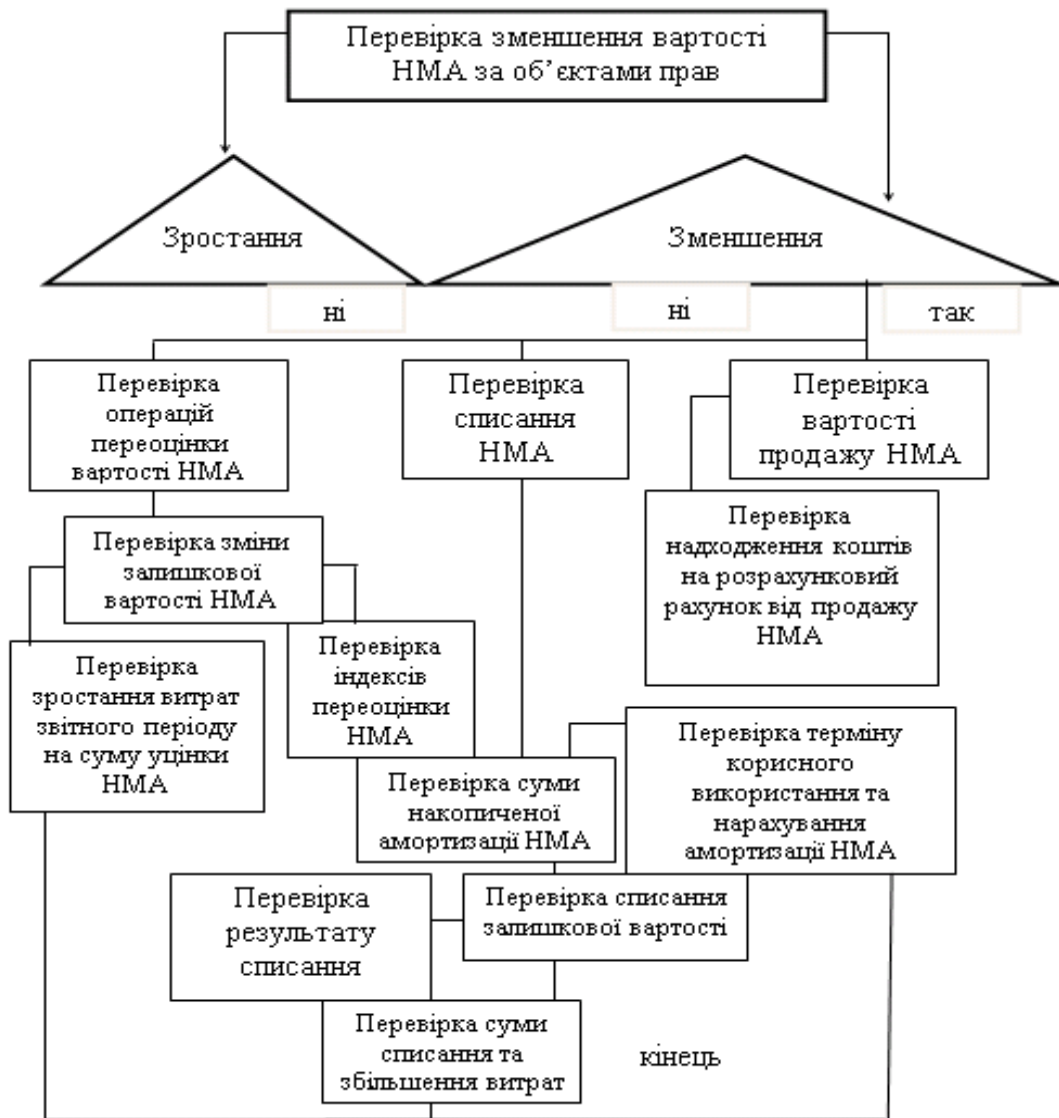

Рис. 4. Моделювання управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів (перевірка зменшення вартості нематеріальних активів за об'єктами прав)

За умови зменшення вартості нематеріальних активів у фінансовій звітності перевіряється спочатку ринкова вартість продажу нематеріальних

активів (якщо нематеріальних активів є реалізований), а далі надходження грошових коштів від продажу нематеріальних активів на рахунки підприємства. Якщо об'єкт нематеріальних активів – списано по причинах втрати вартості, то здійснюється перевірка суми накопиченої амортизації нематеріальних активів, далі перевірка списання залишкової вартості, результату списання та зростання витрат підприємства. Якщо об'єкт нематеріальних активів списано у результаті погашення боргів підприємства, то здійснюється перевірка справедливої вартості, сум зменшення кредитної заборгованості підприємства за рахунок внесення нематеріального активу. За умови зменшення вартості нематеріальних активів через її переоцінку здійснюється перевірка зміни залишкової вартості нематеріальних активів на суму переоцінки, зокрема через перевірку індексів переоцінки нематеріальних активів, перевірка зростання витрат звітного періоду на суму уцінки нематеріальних активів.

Отже, моделювання контролю нематеріальних активів здійснюється відповідно до таких параметрів: проблемні питання визнання обліку нематеріальних активів, цілі та завдання контролю нематеріальних активів, заходи контролю - планування; вибір суб'єктів контролю, формування структури персоналу із повноваженнями, обов'язками, функціями – організація; формування методів, інструментів контролю, здійснення перевірки документальної та фактичної – оцінка; узагальнення проміжних та кінцевих результатів оцінки нематеріальних активів – аналіз; за умов виявлених відхилень по напрямках – формування заходів усунення вказаних недоліків - регулювання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Контроль нематеріальних активів визначаємо як організовану діяльність цілеспрямованого нагляду та спостереження на об'єкт контролю, для виявлення відхилень від норм та правил з метою забезпечення раціоналізації їх використання через застосування методів, засобів, прийомів та технологій контрольних процедур. Факторами впливу на здійснення контрольних

процедур нематеріальних активів – є: фактори середовища контролю та методології контролю. Методи контролю нематеріальних активів – сукупність способів засобів та прийомів організації контрольних процедур стосовно нематеріальних активів. Для здійснення оцінки ефективності внутрішньогосподарського контролю нематеріальних активів вважаємо за доцільне використати наступні показники оцінки ефективності: економічність, ефективність, результативність.

Прийняття управлінських рішень в процесі контролю нематеріальних активів здійснюється на усіх етапах контрольного процесу. Основними напрямками контролю нематеріальних активів – є планування процесу контролю, організація процесу контролю, здійснення оцінки, аналіз результатів контролю та розробка регулювальних процедур. На основі проблем обліку нематеріальних активів також визначаються суб'єкти контролю, їх повноваження та функції. На основі завдань контролю формуються методи та процедури та здійснюється сам контроль. Після завершення контролю визначають його результати та можливі відхилення, а на основі відхилень зміни. По завершенні визначають ефективність контролю нематеріальних активів.

Список використаної літератури

1. Банасько Т. М. Бухгалтерський облік і контроль нематеріальних активів: оцінка та порядок відображення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Т. М. Банасько – Житомир, 2010. – 18 с.
2. Білозір Л. В. Об'єктний контроль за нематеріальними активами в бухгалтерському обліку / Л. В. Білозір // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: Збірник наукових праць. – 2010. – №2. – С.5-12.

3. Кантаєва О. В. Контроль ефективності використання нематеріальних активів для прийняття управлінських рішень / О. В. Кантаєва, М. І. Бабіч. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/68/1/177.pdf>
4. Лепетан І. М. Облік і контроль нематеріальних активів у науково-дослідних господарствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / І. М. Лепетан. – Київ, 2010. – 19 с.
5. Максимова В. Ф. Контроль і ревізія: навч. посібник / В. Ф. Максимова. – Одеса: ОДЕУ, 2003. – 334 с.
6. Пантелєєв В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [моногр.] / В. П. Пантелєєв; Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. – 491 с.

СТАРКО И. Е. МОДЕЛИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ КОНТРОЛЯ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ

В статье предложена модель системы контроля нематериальных активов и рассмотрены основные ее параметры. Определены этапы проведения контроля нематериальных активов и на основе приведенного множества элементов сформирована сеточная модель контроля нематериальных активов субъекта хозяйствования.

Ключевые слова: нематериальные активы, контроль, этапы контроля, модель, моделирование управленческих решений.

STARKO I. E. MODELLING IN THE SYSTEM OF CONTROL OF INTANGIBLE ASSETS

Model of the system of control of intangible assets has been suggested and its main parameters have been considered. The stages of realization of intangible assets have been defined. The net model of control of intangible assets of managing subject has been formed.

Keywords: intangible assets, control, stages of control, intangible assets, model, modelling of management decisions.